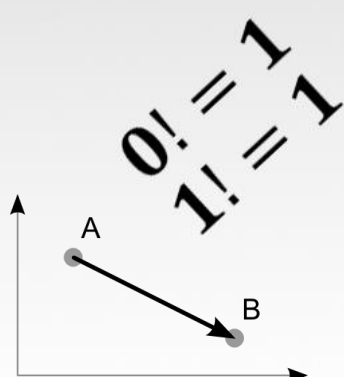

$$(a \pm b)^2 = a^2 \pm 2ab + b^2$$

ZÁKLADNÍ MATEMATICKÉ VZORCE A TABULKY

π

PRO STUDENTY STŘEDNÍ ŠKOLY
POMŮCKA KE STÁTNÍ MATURITNÍ ZKOUŠCE

Obsah publikace nepřesahuje informace uvedené v běžných vydáních MFCHT (s doložkou MŠMT), neobsahuje řešené vzorové úlohy.

ČÍSELNÉ MNOŽINY

R e á l n á č í s l a — R				
Iracionální čísla	R a c i o n á l n í č í s l a — Q			
	$-\frac{5}{3}; -2,99$	C e l á č í s l a — Z		
		Záporná čísla .... -4, -3, -2, -1	Nula 0	Přirozená čísla — N 1, 2, 3, 4, 5, ...
$\sqrt{2}$ $-\sqrt{3}$ π				

ČÍSLICE, ČÍSLA, SYMBOLY, MNOŽINY

ARABSKÉ ČÍSLICE 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

ŘÍMSKÉ ČÍSLICE I V X L C D M I – 1 V – 5 X – 10 L – 50 C – 100 D – 500 M – 1000

I	1	XXI	21	XLI	41
II	2	XXII	22	XLII	42
III	3	XXIII	23	XLIII	43
IV	4	XXIV	24	XLIV	44
V	5	XXV	25	XLV	45
VI	6	XXVI	26	XLVI	46
VII	7	XXVII	27	XLVII	47
VIII	8	XXVIII	28	XLVIII	48
IX	9	XXIX	29	XLIX	49
X	10	XXX	30	L	50
XI	11	XXXI	31	LI	51
XII	12	XXXII	32	LII	52
XIII	13	XXXIII	33	LIII	53
XIV	14	XXXIV	34	LIV	54
XV	15	XXXV	35	LV	55
XVI	16	XXXVI	36	LVI	56
XVII	17	XXXVII	37	LVII	57
XVIII	18	XXXVIII	38	LVIII	58
XIX	19	XXXIX	39	LIX	59
XX	20	XL	40	LX	60

Ke zkrácení zápisu dlouhých čísel se používá pravidla pro odečítání, ale teprve ve středověku se toto pravidlo stalo obecně používaným. Pravidlo pro odečítání umožňuje použití šesti složených symbolů, ve kterých menší číslice předchází větší:

IV = 4

IX = 9

XL = 40

XC = 90

CD = 400

CM = 900

MCMLXXXVIII – 1988

Jeden tisíc je M, devět set je CM, osmdesát je LXXX, a osm je VIII.

Nula (z latiny nullus – žádný) je číslo 0, jedna z nejzákladnějších matematických konstant.

Má tu vlastnost, že pro každé číslo a platí: $a + 0 = a$ $a \cdot 0 = 0$

Číslo 0 na číselné ose odděluje záporná čísla od kladných.

$10^{-4} =$	0,000 1	desetitisícina
$10^{-3} =$	0,001	tisícina
$10^{-2} =$	0,01	setina
$10^{-1} =$	0,1	desetina
$10^0 =$	1	jedna
$10^1 =$	10	deset
$10^2 =$	100	sto
$10^3 =$	1 000	tisíc
$10^6 =$	1 000 000	milión
$10^9 =$	1 000 000 000	miliarda
$10^{12} =$	1 000 000 000 000	bilion
$10^{15} =$	1 000 000 000 000 000	biliarda
$10^{18} =$	1 000 000 000 000 000 000	trilion
$10^{21} =$	1 000 000 000 000 000 000 000	triliarda
$10^{24} =$	1 000 000 000 000 000 000 000 000	kvadrilion
$10^{27} =$	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000	kvadriliarda
$10^{30} =$	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000	kvintilion
$10^{33} =$	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000	kvintiliarda
$10^{36} =$	1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000	sextilion

MATEMATICKÉ SYMBOLY A ZNAČKY

Závorky — (kulaté); [hranaté]; <úhlové>; {složené}

$=$	je rovno, rovná se	$a \in Z$	a je prvkem množiny Z ; a leží v Z
$\neq$	není rovno, nerovná se	$a \notin N$	a není prvkem množiny N ; a neleží v N
$<$	je menší než	$A = B$	množina A je rovna množině B
$>$	je větší než	Z'	doplněk množiny Z
$\leq$	je menší nebo rovno	$\emptyset$	prázdná množina
$\geq$	je větší nebo rovno	$A \subset B$	A je podmnožinou B
$p \wedge q$	platí p a zároveň q	$A \cap B$	průnik množin A a B
$p \vee q$	platí p nebo q	$A \cup B$	sjednocení množin A a B
$ a $	absolutní hodnota čísla a	$A \setminus B$	rozdíl množin $A - B$
$\in$	leží na (v)	$ \angle KLM $	velikost úhlu KLM
$\parallel$	rovnoběžné	$ AB $	délka úsečky AB , vzdálenost dvou bodů AB
$\perp$	kolmé	∞	nekonečno

Zápis množiny výčtem prvků: $C = \{3; 4; 5; 6; 7\}$
množina obsahuje pět přirozených čísel.
jiné zápisy stejné množiny: $C = \{x \in N; x \geq 3 \wedge x < 8\}$
nebo $C = \{x \in N; 3 \leq x \leq 7\}$

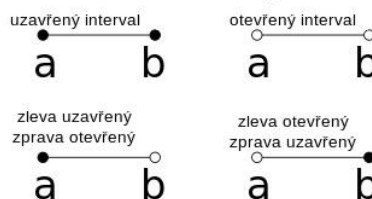
Příklady zápisu některých specifických množin:

$$R_0^+ = \langle 0; \infty \rangle \quad R^+ = (0; \infty)$$

$$N^0 = \{0; 1; 2; 3; \dots\} \quad Z_0^- = \{\dots; -2; -1; 0\}$$

Podmnožiny reálných čísel se zapisují pomocí intervalů.

Intervaly

Zápis množiny	Zápis intervalem	Zápis množiny pro $a < b$	Zápis intervalem
$P = \{x \in R; x > a\}$	$x \in (a; \infty)$	$P = \{x \in R; x > a \wedge x < b\}$	$x \in (a; b)$
$P = \{x \in R; x \geq a\}$	$x \in \langle a; \infty \rangle$	$P = \{x \in R; x \geq a \wedge x \leq b\}$	$x \in \langle a; b \rangle$
$P = \{x \in R; x < a\}$	$x \in (-\infty; a)$	$P = \{x \in R; x > a \wedge x \leq b\}$	$x \in (a; b]$
$P = \{x \in R; x \leq a\}$	$x \in (-\infty; a]$	$P = \{x \in R; x \geq a \wedge x < b\}$	$x \in [a; b)$

Násobky a díly jednotek

Název	Značka	Znamená násobek
exa	E	1 000 000 000 000 000 000 10^{18}
peta	P	1 000 000 000 000 000 10^{15}
tera	T	1 000 000 000 000 10^{12}
giga	G	1 000 000 000 10^9
mega	M	1 000 000 10^6
kilo	k	1 000 10^3
hekto	h	100 10^2
deka	da	10 10^1
deci	d	0,1 10^{-1}
centi	c	0,01 10^{-2}
mili	m	0,001 10^{-3}
mikro	μ	0,000 001 10^{-6}
nano	n	0,000 000 001 10^{-9}

ARITMETIKA A ALGEBRA

Přirozená a celá čísla			
Složené číslo	má alespoň tři různé dělitele. Každé složené číslo lze rozložit na součin prvočísel. 20 = 2.2.5		
Prvočíslo	má jen dva dělitele, 1 a samo sebe.		
Aritmetické operace	Mezi základní operace s čísly, tzv. aritmetické operace (početní operace), řadíme sčítání, odčítání, násobení, dělení a mocnění.		
Sčítání	je jednou ze základních operací v aritmetice. V nejjednodušším tvaru sčítání kombinuje dvě čísla, sčítance, do jednoho čísla, nazývaného součet. Na sčítání více než dvou čísel lze nahlížet jako na opakované sčítání; tuto proceduru můžeme nazvat sumace. Velké písmeno Σ (Sigma) označuje sumaci. Sčítání má následující vlastnosti: komutativnost a + b = b + a asociativnost a + (b + c) = (a + b) + c		
Odčítání	Zápis odčítání se skládá ze tří částí: a − b a – se nazývá menšenec (číslo, od kterého je odečítáno) b – se nazývá menšitel (číslo, které je odečítáno) – je symbol pro operaci odčítání Výsledek odčítání se pak nazývá rozdíl. Aby bylo možné odečíst libovolná dvě čísla, musí ke každému číslu a existovat opačné číslo − a (nebo v algebře obecněji opačný prvek). Pak lze říci, že rozdíl je totéž, jako součet menšence s opačným číslem k menšiteli: a − b = a + (−b) Speciálně pro a = 0 dostáváme vztah 0 − a = −a		
Násobení	Násobení přirozených čísel představuje jejich opakované sčítání. $\underbrace{b + b + \dots + b}_a = \sum_{i=1}^a b = a \cdot b$ a a b se nazývají činitelé. Výsledek, „a krát b“, se nazývá součin.	Násobení má následující vlastnosti: komutativnost a . b = b . a asociativnost a . (b . c) = (a . b) . c = a . b . c distributivnost a . (b + c) = a . b + a . c	
Dělení	je v aritmetice operace mezi dvěma čísly, která je opačná (někdy se také používá termín inverzní) k operaci násobení. Pokud a . b = c, pak c : a = b, c : b = a		
Kritéria dělitelnosti	0 dělení nulou není definováno 1 všechna celá čísla jsou dělitelná 1 2 je-li na místě jednotek sudé číslo 3 je-li ciferný součet dělitelný 3 4 je-li poslední dvojčíslí dělitelné 4	5 je-li na místě jednotek 5 nebo 0 6 je-li číslo dělitelné 2 a 3 (viz výše) 8 je-li poslední trojčíslí dělitelné 8 9 je-li ciferný součet dělitelný 9 10 je-li na místě jednotek 0	
Racionální čísla			
	Racionální číslo je číslo, které lze vyjádřit jako zlomek, tj. podíl dvou celých čísel, většinou zapsaný ve tvaru a : b nebo $\frac{a}{b}$, kde b není nula. Název pochází z latinského ratio - podíl. Každý zápis zlomku je založen na části celku (například polovina $\frac{1}{2}$, tři čtvrtiny $\frac{3}{4}$, dvě třetiny $\frac{2}{3}$). Zlomek se zapisuje ve tvaru $\frac{a}{b}$. Výraz a se nazývá čí​tatel (nad zlomkovou čarou) a výraz b se nazývá jmenovatel (pod zlomkovou čarou). Aby měl zlomek smysl, nesmí být jmenovatel nula (v oboru reálných čísel nelze nulou dělit).		
Operace se zlomky	Pokud je jmenovatel větší než čí​tatel (zlomek je menší než jedna) označuje se tento zlomek jako pravý zlomek. Celá čísla a zlomky lze kombinovat. Zlomky lze převést do smíšeného tvaru, pokud je čí​tatel větší než jmenovatel (např. $\frac{15}{4} = 3\frac{3}{4}$). Zlomky se dají sčítat, odčítat, násobit, dělit, umocňovat. Při sčítání a odčítání převádíme zlomky na stejného jmenovatele. Násobíme tak, že vynásobíme mezi sebou oba čí​tatele a oba jmenovatele. Dělení převedeme na násobení převráceným číslem. Pokud se v čí​tатели i ve jmenovateli zlomku opět nachází zlomek, jedná se o složený zlomek.		
Krácení zlomku	Pokud máme zlomek $\frac{a}{b}$, přičemž čí​tatel lze vyjádřit jako a = c · r a jmenovatel jako b = c · s, pak lze zlomek vyjádřit v ekvivalentním tvaru jako $\frac{r}{s}$.		

Reálná čísla

Absolutní hodnota Znamená vlastně hodnotu čísla bez znaménka. 0 je absolutní hodnotou jen pro 0. Geometrický význam absolutní hodnoty reálného čísla je vzdálenost obrazu čísla na číselné ose od počátku – od nuly.

Definice absolutní hodnoty: Je-li $a \geq 0$, pak $|a| = a$ (s nezápornými nic nedělá).

$$|a| \cdot |b| = |a \cdot b| \quad \frac{|a|}{|b|} = \left| \frac{a}{b} \right|$$

Je-li $a < 0$, pak $|a| = -a$ (záporným změnění znaménko na plus)

$$\text{pro } a \neq 0 \rightarrow |a| > 0$$

Mocniny a odmocniny reálných čísel

a, b – základ mocniny, odmocniny

x, y – exponenty

Definice mocniny, odmocniny

$$a^x = \underbrace{a \cdot a \cdot a \cdot a \cdot \dots \cdot a}_x$$

násobíme x činitelů

$$\sqrt[x]{a} = b, \text{ právě když } b^x = a$$

$$a^x \cdot a^y = a^{x+y}$$

$$\sqrt[x]{a} \cdot \sqrt[x]{b} = \sqrt[x]{a \cdot b}$$

$$\frac{a^x}{a^y} = a^{x-y}$$

$$\frac{\sqrt[x]{a}}{\sqrt[x]{b}} = \sqrt[x]{\frac{a}{b}}$$

$$(a^x)^y = a^{x \cdot y}$$

$$(\sqrt[x]{a})^y = \sqrt[x]{a^y}$$

$$(a^x)^y = (a^y)^x$$

$$\sqrt[x]{\sqrt[y]{a}} = \sqrt[x \cdot y]{a}$$

$$a^x \cdot b^x = (a \cdot b)^x$$

$$\sqrt[y]{a^x} = a^{x:y} = a^{\frac{x}{y}}$$

$$\frac{a^x}{b^x} = \left(\frac{a}{b} \right)^x$$

$$\sqrt{y} = \sqrt[2]{y^1} = y^{\frac{1}{2}}$$

$$a^{-x} = \frac{1}{a^x}$$

$$a^0 = 1$$

Číslo v exponenciálním tvaru: $X \cdot 10^n$ ($1 < X < 10 \wedge n \in \mathbb{Z}$)

na kalkulačkách ve tvaru $2,4E+04$ znamená $2,4 \cdot 10^4$

$1,2E-08$ znamená $1,2 \cdot 10^{-8}$

Periodická čísla

$$0, \overline{3} = 0,333 \, 333 \, 333 \, \dots$$

$$0, \overline{23} = 0,232 \, 323 \, 232 \, \dots$$

$$0, \overline{254} = 0,254 \, 545 \, 454 \, \dots$$

$$0, \overline{125 \, 647} = 0,125 \, 647 \, 125 \, 647 \, \dots$$

Iracionální číslo nemůže být vyjádřeno zlomkem a nelze jej vyjádřit konečným způsobem v desítkové soustavě, a to ani pomocí periody.

Např.: $\pi = 3,141 \, 592 \, 653 \, 589 \, 793 \, 238 \, 462 \, 643 \, 383 \, 279 \, 502 \, 884 \, 197 \dots$

a	a^2	a^3	a^4
1	1	1	1
2	4	8	16
3	9	27	81
4	16	64	256
5	25	125	625
6	36	216	1 296
7	49	343	2 401
8	64	512	4 096
9	81	729	6 561
10	100	1 000	10 000
11	121	1 331	14 641
12	144	1 728	20 736
13	169	2 197	28 561
14	196	2 744	38 416
15	225	3 375	50 625
16	256	4 096	65 536
17	289	4 913	83 521
18	324	5 832	104 976
19	361	6 859	130 321
20	400	8 000	160 000

Výrazy, mnohočleny, rovnice

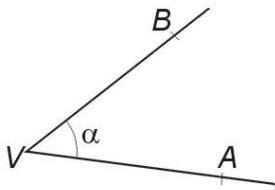
Vzorce	$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$ $(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$			$a^2 - b^2 = (a + b) \cdot (a - b)$
Vytýkání před závorku	$ax \pm bx \pm cx = x \cdot (a \pm b \pm c)$			$-a - b = -(a + b)$
Rovnice	$L = P \mid L, P$ – jsou výrazy obsahující proměnnou (neznámou). Řešením rovnice je nalezení neznámé (kořenů rovnice). Výsledek lze zapsat jako množinu kořenů $K = \{-2; 3\}$			
Lineární rovnice	$ax = b$ $x = \frac{b}{a}$	$-x = a$ $x = -a$	$-x = -a$ $x = a$	$x + a = b$ $x = -a + b$
	$\frac{x}{y} = \frac{a}{b}$ $\frac{y}{x} = \frac{b}{a}$	$\frac{x}{y} = \frac{a}{b}$ $x \cdot b = a \cdot y$	$\frac{x}{y} = \frac{a}{b}$ $x = \frac{a \cdot y}{b}$	pro $a \neq 0$ $a \cdot x = 0$ $x = 0$
Rovnice v součinném a podílovém tvaru	$a \cdot b = 0$ buď $a = 0$ nebo $b = 0$	$\frac{a}{b} = 0$ pak $a = 0$		
Nerovnice v součinném a podílovém tvaru	Součin $a \cdot b > 0$ či podíl $\frac{a}{b} > 0$ dvou výrazů je kladný, pokud jsou oba výrazy buď kladné nebo oba záporné. $(a > 0 \wedge b > 0) \vee (a < 0 \wedge b < 0)$		Součin $a \cdot b < 0$ či podíl $\frac{a}{b} < 0$ dvou výrazů je záporný, pokud je jeden výraz kladný a druhý záporný $(a > 0 \wedge b < 0) \vee (a < 0 \wedge b > 0)$	

Kvadratická rovnice je rovnice, ve které se vyskytuje druhá mocnina (kvadrát) neznámé. Obvykle x^2 .

Obecná rovnice	$ax^2 + bx + c = 0$ Koeficienty rovnice $a, b, c \in R, a \neq 0$ Neznámá je x . Kořeny rovnice jsou pak x_1, x_2 .	ax^2 – kvadratický člen bx – lineární člen c – absolutní člen
Diskriminant kvadratické rovnice	$D = b^2 - 4ac$	$D > 0$ – rovnice má 2 kořeny (2 řešení) $D = 0$ – rovnice má 1 dvojnásobný kořen (1 řešení) $D < 0$ – rovnice nemá kořen (nemá řešení)
Kořeny kvadratické rovnice	$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{D}}{2a}$	$x_1 = \frac{-b + \sqrt{D}}{2a}$ $x_2 = \frac{-b - \sqrt{D}}{2a}$ Pokud je $D = 0$, použijeme $x = \frac{-b}{2a}$
Ryze kvadratická rovnice	$ax^2 + c = 0$	$x_{1,2} = \pm \sqrt{-\frac{c}{a}}$
Rovnice bez absolutního členu	$ax^2 + bx = 0$	$x \cdot (ax + b) = 0 \rightarrow x_1 = 0; x_2 = -\frac{b}{a}$
Normovaná kvadratická rovnice, Viětovy vzorce	$1x^2 + bx + c = 0$	Pro kořeny rovnice pak platí: $c = x_1 \cdot x_2$ $-b = x_1 + x_2$
Vztahy mezi kořeny a koeficienty kvadratické rovnice	Kořeny rovnice $ax^2 + bx + c = 0$ jsou x_1 a x_2	Pak lze kvadratický trojčlen $ax^2 + bx + c$ rozložit na součin: $ax^2 + bx + c = a \cdot (x - x_1) \cdot (x - x_2)$

GEOMETRIE

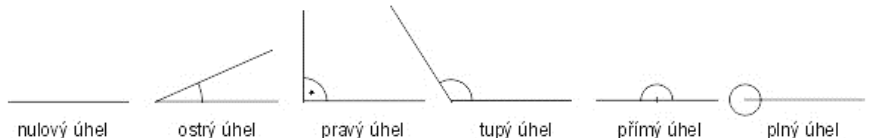
Úhel

úhel ..... $\angle AVB$ nebo α
ramena ... $\overrightarrow{VA}$, $\overrightarrow{VB}$
vrchol V

- Konvexní úhel** je úhel přímý nebo menší než přímý.
- Konkávní úhel** je větší než přímý úhel.

- Nulový úhel** je úhel, jehož ramena leží na sobě.
- Ostrý úhel** je úhel menší než pravý úhel.
- Pravý úhel** je polovina přímého úhlu. Pravý úhel se označuje tečkou v obloučku. Dvě přímky v pravém úhlu dělí plochu na 4 shodné kvadranty.
- Tupý úhel** je větší než pravý úhel, ale menší než přímý úhel.
- Přímý úhel** je úhel, jehož ramena jsou opačné polopřímky (tzn. 180°).
- Plný úhel** je úhel, jehož ramena leží na sobě, za úhel se považuje celá rovina kolem nich.
- Kosý úhel** je úhel, který není nulový, pravý, přímý nebo plný
- Dutý úhel** je úhel, který je větší než přímý úhel a menší než plný úhel

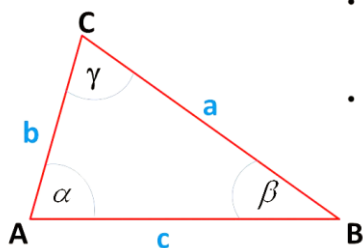

Měření úhlu $^\circ$ stupeň – ' minuta – '' vteřina $1^\circ = 60'$ $1' = 60''$ $1^\circ = 3\,600''$
 $0,1^\circ = 6'$ $0,2^\circ = 12'$ $0,3^\circ = 18'$ $0,4^\circ = 24'$ $0,5^\circ = 30'$

Trojúhelník

Geometrický útvar určený třemi body, neležícími v jedné přímce.

Obecný trojúhelník

- Každá strana a každý úhel mají jinou velikost
- Součet všech vnitřních úhlů v libovolném trojúhelníku je 180°

$$\alpha + \beta + \gamma = 180^\circ$$

Trojúhelníková nerovnost

Součet dvou libovolných stran je vždy delší než strana třetí

$$\begin{aligned} a + b &> c \\ a + c &> b \\ b + c &> a \end{aligned}$$

Druhy trojúhelníků

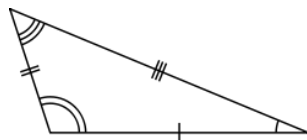
Podle stran

Obecný trojúhelník (též **různostranný**) – žádné dvě strany nejsou shodné

Rovnoramenný trojúhelník – dvě strany jsou navzájem shodné, ale nejsou shodné s třetí stranou

Rovnostranný trojúhelník – všechny strany jsou shodné

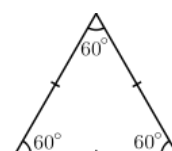
Obecný

Rovnoramenný

Rovnostranný

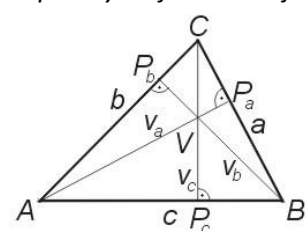
Podle úhlů

Ostroúhlý trojúhelník – všechny vnitřní úhly jsou ostré

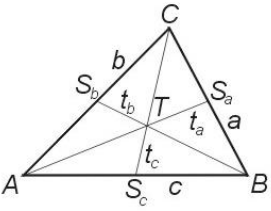
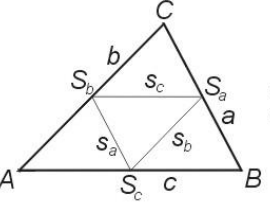
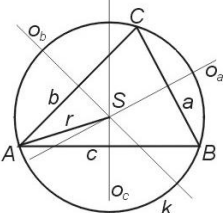
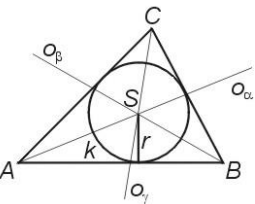
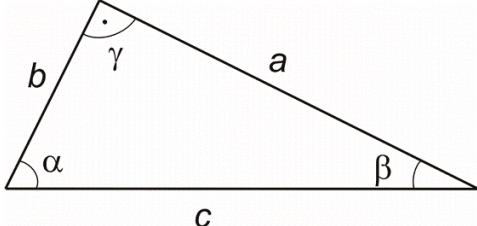
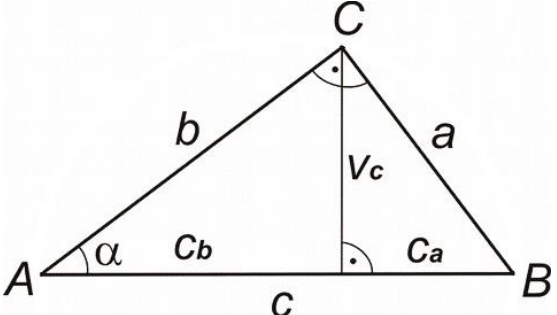
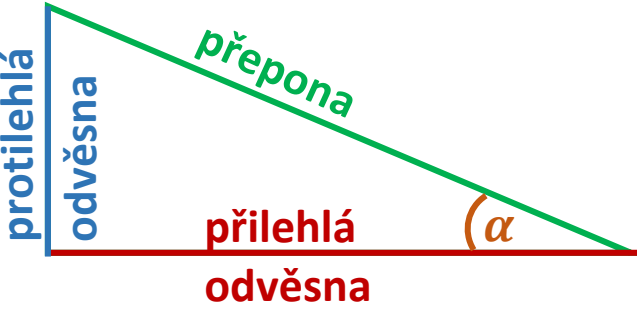
Pravoúhlý trojúhelník – jeden vnitřní úhel je pravý, zbývající dva jsou ostré

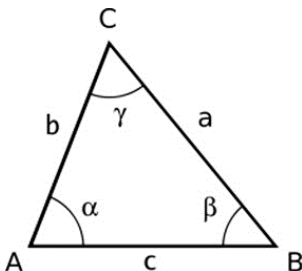
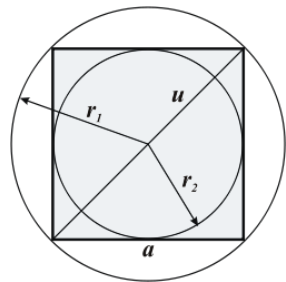
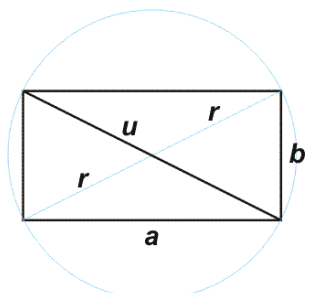
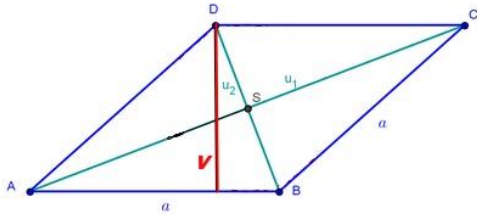
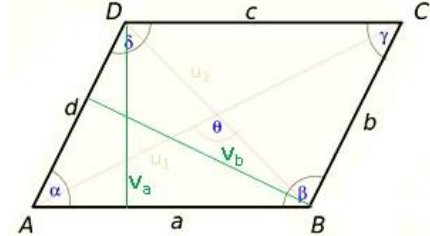
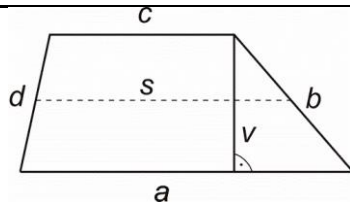
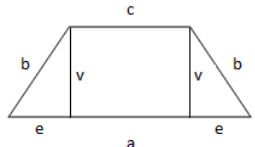
Tupoúhlý trojúhelník – jeden vnitřní úhel je tupý, zbývající dva jsou ostré

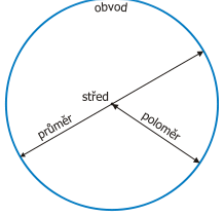
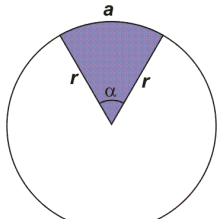
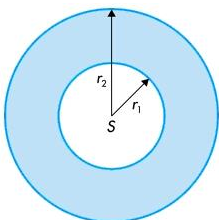
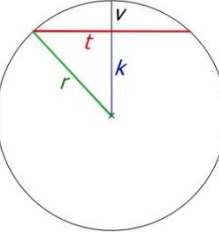
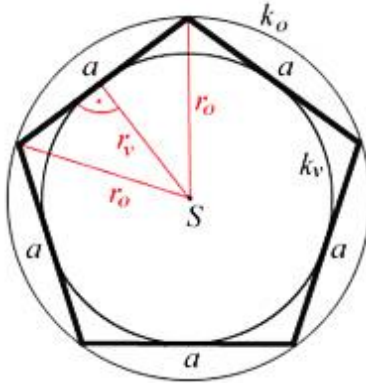
Výšky

výšky ..... v_a , v_b , v_c
 paty výšek ..... P_a , P_b , P_c
 ortocentrum ... V

Střední příčky, těžiště	těžnice ..... t_a, t_b, t_c středky stran ... S_a, S_b, S_c těžiště ..... T střední příčky ... s_a, s_b, s_c středky stran ..... S_a, S_b, S_c
Kružnice vepsaná, opsaná	kružnice opsaná ... $k (S;r)$ osy stran ..... o_a, o_b, o_c střed kružnice ..... $S \in o_a \cap o_b \cap o_c$ poloměr kružnice ... $r = AS$ kružnice vepsaná ... $k (S;r)$ osy úhlů ..... o_a, o_b, o_c střed kružnice ..... $S \in o_a \cap o_b \cap o_c$ poloměr kružnice ... $r = S, AB$
Obvod trojúhelníku Obsah trojúhelníku	$O = a + b + c$ $S = \frac{a \cdot v_a}{2} \quad S = \frac{b \cdot v_b}{2} \quad S = \frac{c \cdot v_c}{2}$
Obsah – Heronův vzorec	p – polovina obvodu. $p = \frac{O}{2}$, pak obsah $S = \sqrt{p \cdot (p - a) \cdot (p - b) \cdot (p - c)}$
Pravoúhlý trojúhelník	
Pythagorova věta	Strana naproti pravému úhlu se nazývá přepona – c. Další dvě jsou odvěsny a, b. $\alpha + \beta = 90^\circ$ $c^2 = a^2 + b^2$ $a^2 = c^2 - b^2$ $b^2 = c^2 - a^2$
Obsah pravoúhlého trojúhelníku	$S = \frac{a \cdot b}{2} \quad a, b \text{ jsou odvěsny trojúhelníku}$
Euklidovy věty	věta pro výšku: $v_c^2 = c_a \cdot c_b$ věta pro odvěsnu: $a^2 = c \cdot c_a$ věta pro odvěsnu: $b^2 = c \cdot c_b$
Goniometrické funkce	$\sin \alpha = \frac{\text{protilehlá odvěsna}}{\text{přepona}}$ sinus udává poměr protilehlé odvěsny ku přeponě $\cos \alpha = \frac{\text{přilehlá odvěsna}}{\text{přepona}}$ kosinus udává poměr přilehlé odvěsny ku přeponě $\text{tg } \alpha = \frac{\text{protilehlá odvěsna}}{\text{přilehlá odvěsna}}$ tangens udává poměr protilehlé odvěsny ku přilehlé odvěsně

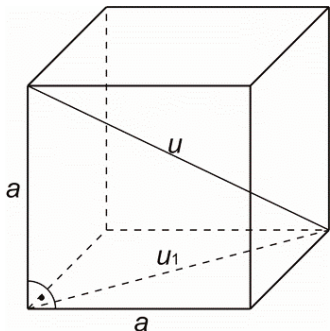
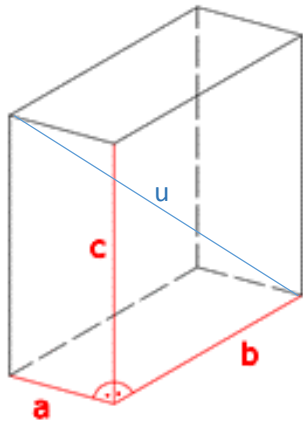
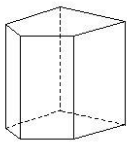
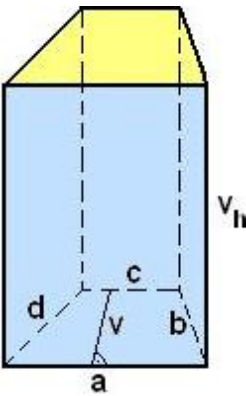
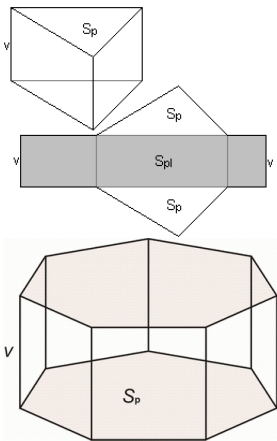
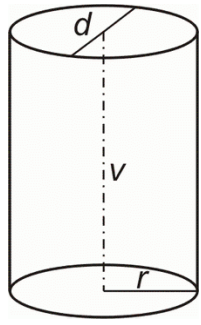
Rovnostranný trojúhelník	Strany $a = b = c$ Výška, těžnice $v = \frac{\sqrt{3}a}{2} = t$	Úhly $\alpha = \beta = \gamma$ Obvod $O = 3a$ Obsah $S = \frac{a \cdot v}{2}$
Rovnoramenný trojúhelník	Strany: základna – c , ramena – a, b $a = b, \alpha = \beta$	Obvod $O = 2a + c$ Obsah $S = \frac{c \cdot v_c}{2}$
Obecný trojúhelník	Sinová věta $\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{b}{\sin \beta}$ $\frac{a}{\sin \alpha} = \frac{c}{\sin \gamma}$ $\frac{b}{\sin \beta} = \frac{c}{\sin \gamma}$	Kosinová věta $a^2 = b^2 + c^2 - 2 \cdot b \cdot c \cdot \cos \alpha$ $b^2 = a^2 + c^2 - 2 \cdot a \cdot c \cdot \cos \beta$ $c^2 = a^2 + b^2 - 2 \cdot a \cdot b \cdot \cos \gamma$
Rovnoběžníky	Rovnoběžník je čtyřúhelník, jehož protilehlé strany jsou rovnoběžné.	
Čtverec	Obvod $O = 4 \cdot a$ Obsah $S = a^2$ Úhlopříčka $u = \sqrt{2} \cdot a$ Poloměr kružnice opsané $r_1 = \frac{u}{2}$ Poloměr kružnice vepsané $r_2 = \frac{a}{2}$	
Obdélník	Obvod $O = 2 \cdot (a + b)$ Obsah $S = a \cdot b$ Úhlopříčka $u = \sqrt{a^2 + b^2}$ Poloměr kružnice opsané $r = \frac{u}{2}$	
Kosočtverec	Obvod $O = 4 \cdot a$ Obsah $S = a \cdot v \quad S = \frac{u_1 \cdot u_2}{2}$	
Kosodélník	Obvod $O = 2 \cdot (a + b)$ Obsah $S = a \cdot v_a$ $S = b \cdot v_b$	
Lichoběžník	Obvod $O = a + b + c + d$ Obsah $S = \frac{(a+c) \cdot v}{2}$ Střední příčka $s = \frac{a+c}{2}$	
Rovnoramenný lichoběžník	Obvod $O = a + 2b + c$ Obsah $S = \frac{(a+c) \cdot v}{2}$ Úsek strany $a \quad e = \frac{a-c}{2}$	

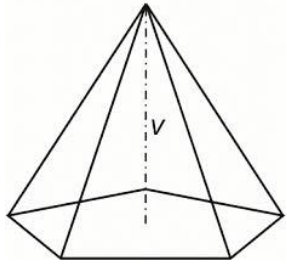
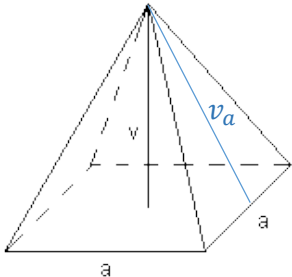
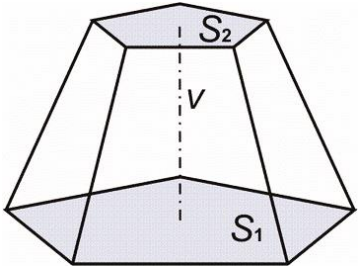
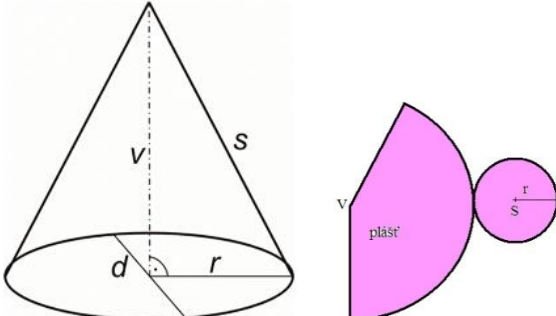
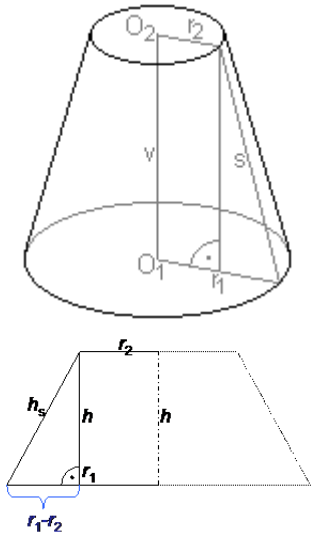
Kružnice, kruh	Poloměr – r Průměr – d Délka kružnice, obvod kruhu $O = 2 \cdot \pi \cdot r = \pi \cdot d$ Obsah kruhu $S = \pi \cdot r^2$	
Délka oblouku, kruhová výseč	Délka kruhového oblouku $a = \frac{2 \cdot \pi \cdot r}{360^\circ} \cdot \alpha^\circ$ Obsah kruhové výseče $S = \frac{\pi \cdot r^2}{360^\circ} \cdot \alpha^\circ$	
Mezikruží	Šířka mezikruží $m = r_2 - r_1$ Obsah mezikruží $S = \pi \cdot r_2^2 - \pi \cdot r_1^2$	
Tětiva	Tětiva – t Poloměr – r Výška úseče – v Vzdálenost tětiny od středu – k $k = r - v$ Délka tětiny $t = 2 \cdot \sqrt{v \cdot (2r - v)}$ $r^2 = k^2 + \left(\frac{t}{2}\right)^2$	
Pravidelný n-úhelník	Strana n-úhelníku – a Poloměr kružnice opsané – r_o Poloměr kružnice vepsané – r_v Každý pravidelný n-úhelník se skládá z n rovnoramenných trojúhelníků se základnou a a výškou r_v na stranu a. Obvod $O = n \cdot a$ Obsah $S = \frac{a \cdot r_v}{2} \cdot n$ Velikost vnitřního úhlu $\alpha = 180^\circ - \frac{360^\circ}{n}$ Součet vnitřních úhlů $(n - 2) \cdot 180^\circ$ Počet úhlopříček $\frac{n \cdot (n - 3)}{2}$	

Tabulka hodnot goniometrických funkcí

	SIN	COS	TG	COTG
0 °	0	1	0	x
1 °	0,0175	0,9998	0,0175	57,290
2 °	0,0349	0,9994	0,0349	28,636
3 °	0,0523	0,9986	0,0524	19,081
4 °	0,0698	0,9976	0,0699	14,300
5 °	0,0872	0,9962	0,0875	11,430
6 °	0,1045	0,9945	0,1051	9,5144
7 °	0,1219	0,9925	0,1228	8,1443
8 °	0,1392	0,9903	0,1405	7,1154
9 °	0,1564	0,9877	0,1584	6,3138
10 °	0,1736	0,9848	0,1763	5,6713
11 °	0,1908	0,9816	0,1944	5,1446
12 °	0,2079	0,9781	0,2126	4,7046
13 °	0,2250	0,9744	0,2309	4,3315
14 °	0,2419	0,9703	0,2493	4,0108
15 °	0,2588	0,9659	0,2679	3,7321
16 °	0,2756	0,9613	0,2867	3,4874
17 °	0,2924	0,9563	0,3057	3,2709
18 °	0,3090	0,9511	0,3249	3,0777
19 °	0,3256	0,9455	0,3443	2,9042
20 °	0,3420	0,9397	0,3640	2,7475
21 °	0,3584	0,9336	0,3839	2,6051
22 °	0,3746	0,9272	0,4040	2,4751
23 °	0,3907	0,9205	0,4245	2,3559
24 °	0,4067	0,9135	0,4452	2,2460
25 °	0,4226	0,9063	0,4663	2,1445
26 °	0,4384	0,8988	0,4877	2,0503
27 °	0,4540	0,8910	0,5095	1,9626
28 °	0,4695	0,8829	0,5317	1,8807
29 °	0,4848	0,8746	0,5543	1,8040
30 °	0,5000	0,8660	0,5774	1,7321
31 °	0,5150	0,8572	0,6009	1,6643
32 °	0,5299	0,8480	0,6249	1,6003
33 °	0,5446	0,8387	0,6494	1,5399
34 °	0,5592	0,8290	0,6745	1,4826
35 °	0,5736	0,8192	0,7002	1,4281
36 °	0,5878	0,8090	0,7265	1,3764
37 °	0,6018	0,7986	0,7536	1,3270
38 °	0,6157	0,7880	0,7813	1,2799
39 °	0,6293	0,7771	0,8098	1,2349
40 °	0,6428	0,7660	0,8391	1,1918
41 °	0,6561	0,7547	0,8693	1,1504
42 °	0,6691	0,7431	0,9004	1,1106
43 °	0,6820	0,7314	0,9325	1,0724
44 °	0,6947	0,7193	0,9657	1,0355
45 °	0,7071	0,7071	1	1

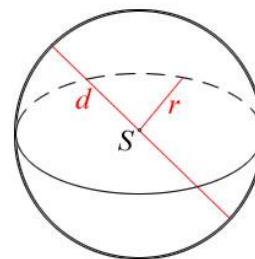
	SIN	COS	TG	COTG
46 °	0,7193	0,6947	1,0355	0,9657
47 °	0,7314	0,6820	1,0724	0,9325
48 °	0,7431	0,6691	1,1106	0,9004
49 °	0,7547	0,6561	1,1504	0,8693
50 °	0,7660	0,6428	1,1918	0,8391
51 °	0,7771	0,6293	1,2349	0,8098
52 °	0,7880	0,6157	1,2799	0,7813
53 °	0,7986	0,6018	1,3270	0,7536
54 °	0,8090	0,5878	1,3764	0,7265
55 °	0,8192	0,5736	1,4281	0,7002
56 °	0,8290	0,5592	1,4826	0,6745
57 °	0,8387	0,5446	1,5399	0,6494
58 °	0,8480	0,5299	1,6003	0,6249
59 °	0,8572	0,5150	1,6643	0,6009
60 °	0,8660	0,5000	1,7321	0,5774
61 °	0,8746	0,4848	1,8040	0,5543
62 °	0,8829	0,4695	1,8807	0,5317
63 °	0,8910	0,4540	1,9626	0,5095
64 °	0,8988	0,4384	2,0503	0,4877
65 °	0,9063	0,4226	2,1445	0,4663
66 °	0,9135	0,4067	2,2460	0,4452
67 °	0,9205	0,3907	2,3559	0,4245
68 °	0,9272	0,3746	2,4751	0,4040
69 °	0,9336	0,3584	2,6051	0,3839
70 °	0,9397	0,3420	2,7475	0,3640
71 °	0,9455	0,3256	2,9042	0,3443
72 °	0,9511	0,3090	3,0777	0,3249
73 °	0,9563	0,2924	3,2709	0,3057
74 °	0,9613	0,2756	3,4874	0,2867
75 °	0,9659	0,2588	3,7321	0,2679
76 °	0,9703	0,2419	4,0108	0,2493
77 °	0,9744	0,2250	4,3315	0,2309
78 °	0,9781	0,2079	4,7046	0,2126
79 °	0,9816	0,1908	5,1446	0,1944
80 °	0,9848	0,1736	5,6713	0,1763
81 °	0,9877	0,1564	6,3138	0,1584
82 °	0,9903	0,1392	7,1154	0,1405
83 °	0,9925	0,1219	8,1443	0,1228
84 °	0,9945	0,1045	9,5144	0,1051
85 °	0,9962	0,0872	11,430	0,0875
86 °	0,9976	0,0698	14,300	0,0699
87 °	0,9986	0,0523	19,081	0,0524
88 °	0,9994	0,0349	28,636	0,0349
89 °	0,9998	0,0175	57,290	0,0175
90 °	1	0	x	0
180 °	0	-1	0	x

Tělesa			
Označení	Objem tělesa – V	Povrch tělesa – S	Úhlopříčka stěnová či tělesová – u
	Obsah podstavy – S_p	Obsah pláště – S_{pl}	Poloměr podstavy – r
	Výška tělesa – v		Boční strana kužele a komolého kužele – S
Krychle	$S_{pl} = 4 \cdot a^2$ $S = 6 \cdot a^2$ $V = a^3$ $u_1 = \sqrt{2} \cdot a$ $u = \sqrt{3} \cdot a$		
Hranol čtyřboký, kvádr	$S = 2 \cdot (a \cdot b + b \cdot c + a \cdot c)$ $V = a \cdot b \cdot c$ $S_{pl} = 4 \text{ obdélníky}$ $S_p = 2 \text{ čtverce či obdélníky}$ $u = \sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$		
Kolmý hranol	$S = 2 \cdot S_p + S_{pl}$ $V = S_p \cdot v$ $S_{pl} = \text{obdélníky}$ $S_p = \text{vzorec podle tvaru podstavy}$		
Válec	$S_p = \pi \cdot r^2$ $S_{pl} = 2 \cdot \pi \cdot r \cdot v$ $S = 2 \cdot S_p + S_{pl}$ $V = S_p \cdot v = \pi \cdot r^2 \cdot v$		

Jehlan	$S = S_p + S_{pl}$ $S_{pl} = \text{trojúhelníky}$ $S_p = \text{vzorec podle tvaru podstavy}$ $V = \frac{1}{3} S_p \cdot v$	
Pravidelný jehlan	$S = S_p + S_{pl}$ $S_{pl} = 4 \text{ rovnoramenné trojúhelníky}$ $S_{pl} = 4 \cdot \frac{a \cdot v_a}{2} = 2 \cdot a \cdot v_a$ $S_p = a^2$ $V = \frac{1}{3} S_p \cdot v$	
Komolý jehlan	$S = S_1 + S_2 + S_{pl}$ $S_{pl} = \text{rovnoramenné lichoběžníky}$ $V = \frac{v}{3} \cdot (S_1 + \sqrt{S_1 \cdot S_2} + S_2)$	
Kužel (rotační)	$S_p = \pi \cdot r^2$ $S_{pl} = \pi \cdot r \cdot s$ $S = S_p + S_{pl}$ $V = \frac{1}{3} S_p \cdot v = \frac{1}{3} \pi \cdot r^2 \cdot v$	
Komolý kužel (rotační)	$S_1 = \pi \cdot r_1^2 \quad S_2 = \pi \cdot r_2^2$ $S_{pl} = \pi \cdot (r_1 + r_2) \cdot s$ $S = S_1 + S_2 + S_{pl}$ $V = \frac{v}{3} \cdot (S_1 + \sqrt{S_1 \cdot S_2} + S_2)$	

Koule $S = 4 \cdot \pi \cdot r^2 = \pi \cdot d^2$

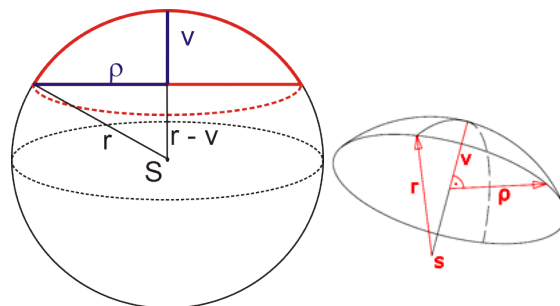
$$V = \frac{4 \cdot \pi \cdot r^3}{3}$$

**Vrchlík,
kulová úseč**

$$S = 2 \cdot \pi \cdot r \cdot v$$

$$V = \frac{\pi \cdot v \cdot (3\rho^2 + v^2)}{6}$$

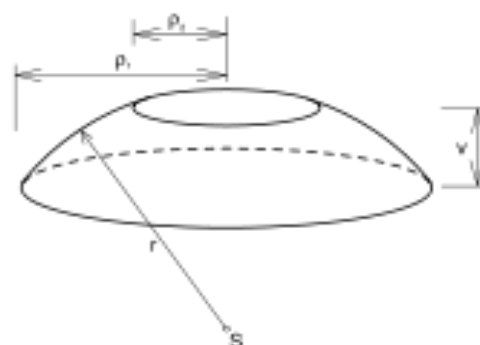
**Kulový pás,
kulová
vrstva**

$$S = 2 \cdot \pi \cdot r \cdot v$$

$$V = \frac{\pi \cdot v \cdot (3\rho_1^2 + 3\rho_2^2 + v^2)}{6}$$

ρ_1 – horní poloměr kulové vrstvy

ρ_2 – dolní poloměr kulové vrstvy

PROCENTOVÝ POČET, FINANČNÍ MATEMATIKA, SLOŽENÉ ÚROKOVÁNÍ

Procenta z – základ (100%), p – počet procent, $\check{c}$ – procentová část

1% z čísla a je $0,01 \cdot a$

$$\check{c} = p \cdot 0,01 \cdot z$$

$$p = \frac{\check{c} \cdot 100}{z}$$

$$z = \frac{\check{c} \cdot 100}{p}$$

Promile

1‰ z čísla a je $0,001 \cdot a$

$$10\text{‰} = 1\%$$

$$1\,000\text{‰} = \text{základ} = 100\%$$

**Složené
úrokování**

Na počátku úrokovacího období máme hodnotu a_0 .

Hodnota vzroste (nebo klesne) na konci úrokovacího období o úrok $p\%$.

Na konci úrokovacího období dostaneme hodnotu a_n .

n – počet úrokovacích období. Úrokovacím obdobím může být rok, čtvrtletí, měsíc, ...

**Vzrůst
hodnoty**

$$a_n = a_0 \cdot \left(1 + \frac{p}{100}\right)^n$$

$$a_n = a_0 \cdot (1 + 0,01 \cdot p)^n$$

**Pokles
hodnoty**

$$a_n = a_0 \cdot \left(1 - \frac{p}{100}\right)^n$$

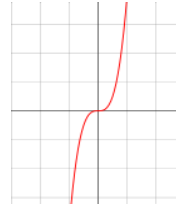
$$a_n = a_0 \cdot (1 - 0,01 \cdot p)^n$$

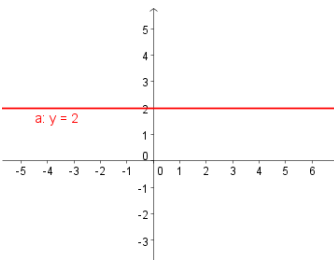
**Daň z
úroků**

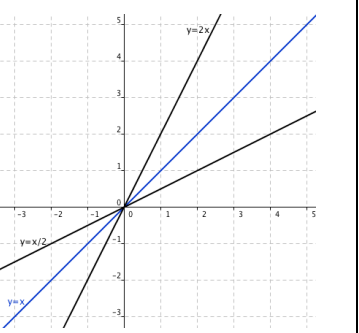
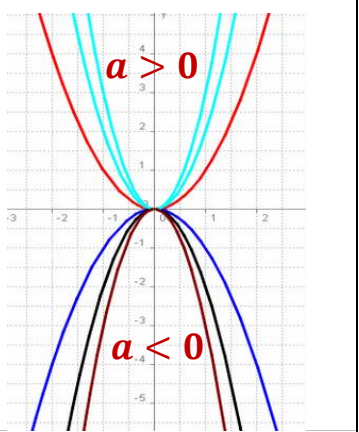
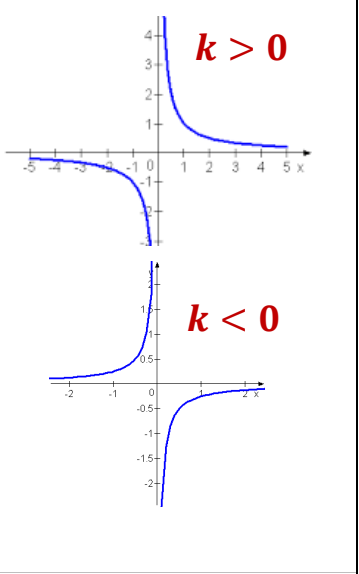
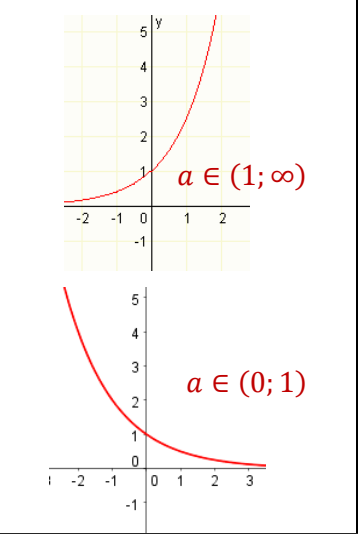
Při vyplácení úroků je z konečné sumy odečtena daň. Proto musíme před dosazením do vzorce snížit úrok $p\%$ o příslušnou část. Daň z úroků $d\%$.

$$\text{Výsledný úrok } p' = p \cdot \frac{100-d}{100} = p - \frac{p \cdot d}{100}$$

FUNKCE

Definice funkce	Na množině čísel D je definovaná funkce, je-li dán předpis, podle kterého je každému x náležícímu do množiny D přiřazeno právě jedno číslo y. Značíme: $y = f(x)$ Proměnná x se označuje jako argument funkce (nezávisle proměnná). Proměnná y je funkční hodnota (závisle proměnná). $D(f)$ nazýváme definičním oborem funkce. Pokud není při zadání funkce uveden definiční obor, pak se za definiční obor obvykle považuje množina všech reálných čísel, pro něž má funkce smysl. Množinu všech čísel y nazýváme oborem hodnot dané funkce $H(f)$. $x \in D(f) \quad y \in H(f)$
Zadání funkce	1. Analyticky – rovnicí: $y = f(x)$ 2. Tabulkou – výčtem hodnot. 3. Graficky – křivkou, přímkou, body – v pravouhlé soustavě souřadnic – Oxy Body funkce zapisujeme $[x; y]$
Parita funkce	V matematice se některé funkce označují jako sudé, některé jako liché funkce. Takové funkce vykazují jisté druhy symetrie. Tato symetrie se nazývá parita funkce. Existuje však mnoho funkcí, které nejsou ani liché, ani sudé.
Sudá funkce	Funkce $f(x)$ je sudá funkce, pokud pro všechna x, pro která je $f(x)$ definováno, je definováno i $f(-x)$ a platí $f(x) = f(-x)$ To právě znamená, že graf sudé funkce je osově souměrný podle osy y. Mezi sudé funkce patří všechny mocninné funkce se sudým mocnitelem a také $y = \cos x$.
Lichá funkce	Funkce $f(x)$ je lichá funkce, pokud pro všechna x, pro která je $f(x)$ definováno, je definováno i $f(-x)$ a platí $f(-x) = -f(x)$ To právě znamená, že graf liché funkce je středově souměrný podle počátku soustavy souřadnic. Mezi liché funkce patří všechny mocninné funkce s lichým mocnitelem, také $\sin x$, $\tan x$, $\cot x$.
Monotonie	Monotonie je vlastnost, označující, zda je funkce v bodě či na daném intervalu monotónní, tzn. zda je konstantní, rostoucí, klesající, příp. nerostoucí, či neklesající. Tato vlastnost bývá někdy označována jako monotónnost. Funkce je definována v intervalu I, pokud pro všechna $x_1 < x_2$ z tohoto intervalu platí: $f(x_1) < f(x_2)$ je funkce rostoucí, $f(x_1) > f(x_2)$ je funkce klesající, $f(x_1) \geq f(x_2)$ je funkce nerostoucí, $f(x_1) \leq f(x_2)$ je funkce neklesající.
Periodická funkce	V matematice je periodickou funkcí taková, která opakuje své hodnoty po určité konečné periodě její proměnné x. Pro funkce to znamená, že celý graf lze vytvořit pomocí kopírování určité části opakované v pravidelných intervalech. Přesněji řekneme, že funkce f je periodická s periodou t, jestliže $f(x + t) = f(x)$

Konstantní funkce	$y = b$ $D(f) = R, H(f) = b$ Funkce, jejíž hodnota je na celém oboru hodnot stejná, tedy konstantní. b – je libovolné reálné číslo. Konstantní funkce není ani rostoucí, ani klesající. Konstantní funkce je sudá. Konstantní funkce je omezená shora i zdola. Grafem konstantní funkce je přímka rovnoběžná s osou x.

Lineární funkce	$y = ax + b$ $D(f) = R$ $H(f) = R$ Lineární funkce je rostoucí pro $a > 0$ a klesající pro $a < 0$. Lineární funkce není ani sudá, ani lichá. Lineární funkce není omezená ani shora, ani zdola. Grafem lineární funkce je přímka.	
Přímá úměrnost	Zvláštní případ lineární funkce. $y = kx$ k je koeficient přímé úměrnosti či konstanta úměrnosti.	
Kvadratická funkce	$y = ax^2 + bx + c$ $a, b, c \in R - \text{koeficienty}, a \neq 0$ $D(f) = R$ Kvadratická funkce je sudá. Kvadratická funkce je pro $a > 0$ omezená zdola. Kvadratická funkce je pro $a < 0$ omezená shora. Grafem kvadratické funkce je parabola.	
Nepřímá úměrnost	$y = \frac{k}{x}$ $k \in R - \text{koeficient funkce}, k \neq 0$ $D(f) = R \setminus \{0\}$ (všechna čísla kromě nuly). Funkce je lichá. Grafem funkce je hyperbola, která má dvě větve. Pro $k > 0$ leží větve hyperboly v I. a III. kvadrantu a je klesající. Pro $k < 0$ leží větve hyperboly v II. a IV. kvadrantu a je rostoucí.	
Exponenciální funkce	$y = a^x$ $a \in R - \text{koeficient}, a > 0, a \neq \{0; 1\}$ $D(f) = R$ $H(f) = (0; \infty)$ Exponenciální funkce není ani sudá ani lichá a je zdola omezená. Prochází vždy bodem $[0; 1]$, protože $a^0 = 1$ Funkce je pro $a \in (1; \infty)$ rostoucí. Funkce je pro $a \in (0; 1)$ klesající. Grafem funkce je exponenciála.	

Logaritmická funkce

$y = \log_a x$ – čteme logaritmus x při základu a .

$a \in R$ – koeficient, $a > 0$, $a \neq \{0; 1\}$

$$D(f) = (0; \infty)$$

$$H(f) = R$$

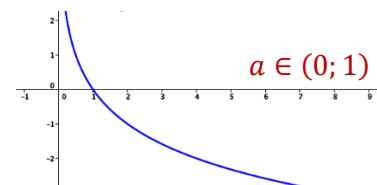
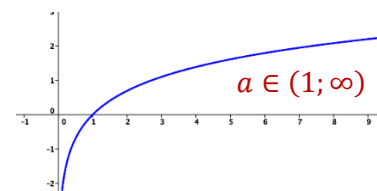
Tato funkce je INVERZNÍ k exponenciální funkci, pokud zaměníme x za y a dostáváme definici logaritmu.

$$x = a^y \rightarrow y = \log_a x$$

Logaritmus je exponent, na který musíme umocnit základ, abychom získali argument x .

Funkce je pro $a \in (1; \infty)$ rostoucí.

Funkce je pro $a \in (0; 1)$ klesající.

Dekadický logaritmus

Funkce dekadický logaritmus → logaritmus při základu 10.

Dekadický logaritmus značíme: $\log x$.

Zápis $\log_{10} x$ se pro dekadický logaritmus neužívá.

x	100 000	10 000	1 000	100	10	1	0,1	0,01	0,001
$\log x$	5	4	3	2	1	0	-1	-2	-3

Věty o logaritmech

$$\log_a(x \cdot y) = \log_a x + \log_a y$$

$$\log_a\left(\frac{x}{y}\right) = \log_a x - \log_a y$$

$$\log_a(x)^n = n \cdot \log_a x$$

Některé vztahy vyplývající z definice logaritmu:

$$a^0 = 1 \rightarrow \log_a 1 = 0$$

$$a^1 = a \rightarrow \log_a a = 1$$

$$\log_a a^x = x$$

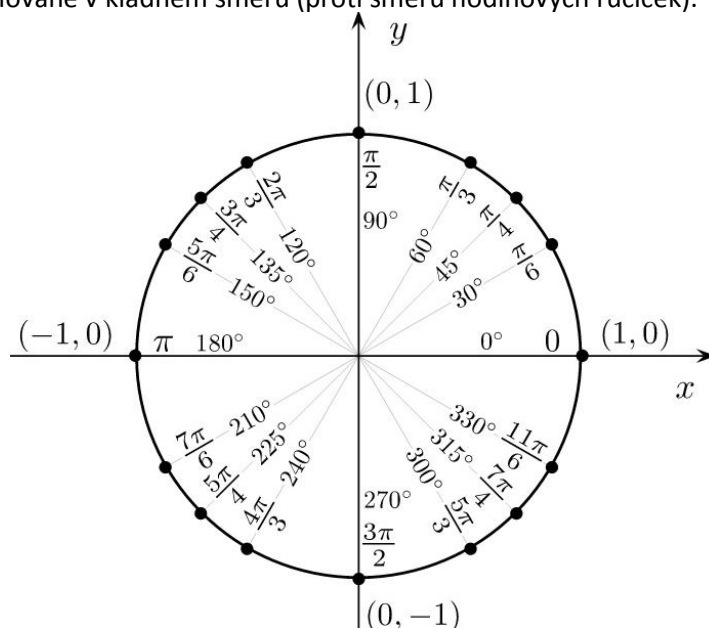
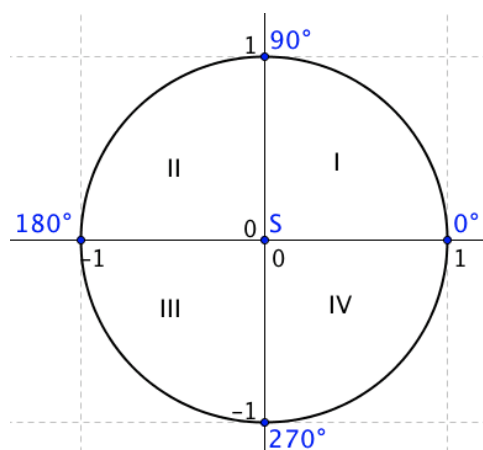
Výpočet nedekadického logaritmu pomocí dekadických logaritmů

$$\log_a x = \frac{\log x}{\log a}$$

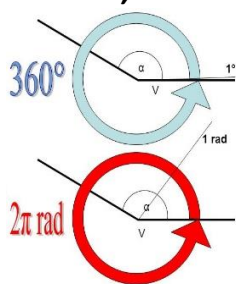
GONIOMETRICKÉ FUNKCE

Jednotková kružnice, kvadranty

V pravouhlé soustavě souřadnic narýsujeme kružnici o poloměru 1. Rovina je poloosami rozdělena na 4 kvadranty číslované v kladném směru (proti směru hodinových ručiček).

Oblouková míra, radián

1 radián je středový úhel, který přísluší oblouku o stejné délce, jako je poloměr kružnice. Je to jednotkový úhel při měření v obloukové míře.

Převod mezi mírou stupňovou a obloukovou

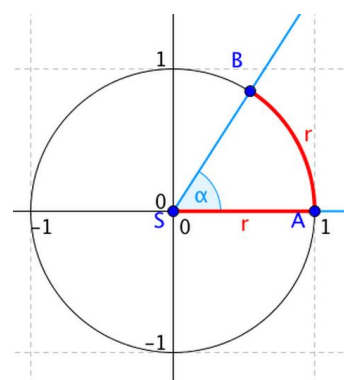
ω je velikost úhlu v radiánech a α ve stupních
Plný úhel má 2π radiánů – to je 360 stupňů.

$$\alpha = \frac{180 \cdot \omega}{\pi}$$

$$\omega = \frac{\alpha \cdot \pi}{180}$$

$$1 \text{ (rad)} = \frac{180 \cdot 1}{3,14} \approx 57^\circ$$

$$1^\circ = \frac{\pi}{180} \text{ (rad)}$$

Jeden radián

Funkce sinus

$$y = \sin x$$

$D(f) = \mathbb{R}$ na ose x - velikost úhlu ve stupních nebo radiánech

$H(f) = \langle -1; 1 \rangle$ hodnoty funkce

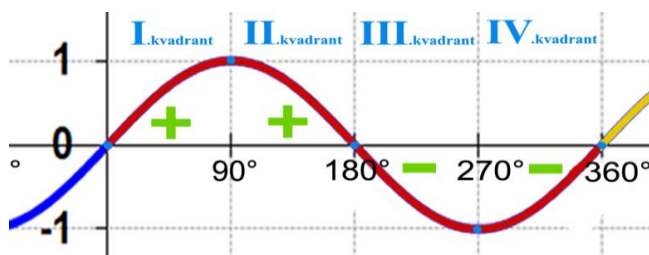
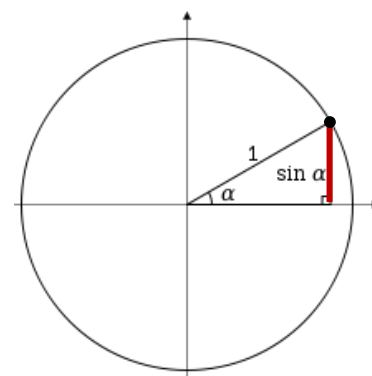
Sinus se definuje na jednotkové kružnici (kružnici se středem v počátku a s poloměrem 1): Je-li α úhel, který má počáteční rameno v kladné poloose x , je $\sin \alpha$ roven y -ové souřadnici průsečíku této kružnice s koncovým ramenem úhlu α , jinak řečeno, rovná se délce kolmice spuštěné z tohoto bodu na osu x .

Grafem sinu v reálném oboru je sinusoida.

Funkce je lichá **$\sin(-x) = -\sin x$**

Funkce je periodická s periodou 360° (2π).

$$\sin(x + k \cdot 360^\circ) = \sin x$$

Funkce kosinus

$$y = \cos x$$

$D(f) = \mathbb{R}$ na ose x - velikost úhlu ve stupních nebo radiánech

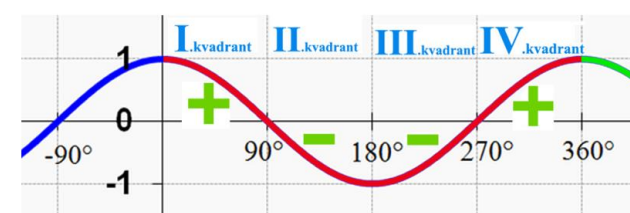
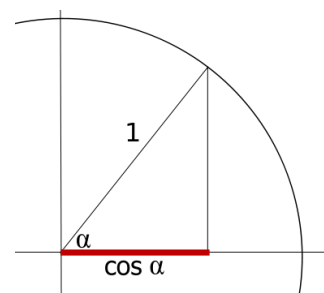
$H(f) = \langle -1; 1 \rangle$ hodnoty funkce

Kosinus se definuje na jednotkové kružnici (kružnici se středem v počátku a s poloměrem 1): Je-li α úhel, který má počáteční rameno v kladné poloose x , je $\cos \alpha$ roven x -ové souřadnici průsečíku této kružnice s koncovým ramenem úhlu α . Grafem sinu v reálném oboru je sinusoida posunutá po ose x o 90° .

Funkce je sudá **$\cos(-x) = \cos x$**

Funkce je periodická s periodou 360° (2π).

$$\cos(x + k \cdot 360^\circ) = \cos x$$

Funkce tangens	$y = tg\ x = \tan x$ $D(f) = R - \{90^\circ + k \cdot 180^\circ\}$ pro úhly $90^\circ, 270^\circ, \dots$ není funkce definována $H(f) = (-\infty; \infty)$ V celém definičním oboru je funkce tangens rostoucí. Grafem je tangentoida. Funkce je lichá: $tg(-x) = -tg\ x$ Funkce je periodická s periodou $180^\circ (\pi)$. $tg(x + k \cdot 180^\circ) = tg\ x$
Funkce kotangens	$y = cotg\ x$ $D(f) = R - \{k \cdot 180^\circ\}$ pro úhly $0^\circ, 180^\circ, \dots$ není funkce definována $H(f) = (-\infty; \infty)$ V celém definičním oboru je funkce kotangens klesající. Grafem je kotangentoida. Funkce je lichá: $cotg(-x) = -cotg\ x$ Funkce je periodická s periodou $180^\circ (\pi)$. $cotg(x + k \cdot 180^\circ) = cotg\ x$

kvadranty	I.	II.	III.	IV.
	$(0^\circ; 90^\circ)$	$(90^\circ; 180^\circ)$	$(180^\circ; 270^\circ)$	$(270^\circ; 360^\circ)$
$\sin x$	+	+	−	−
$\cos x$	+	−	−	+
$tg\ x$	+	−	+	−
$cotg\ x$	+	−	+	−
x	$\alpha = x$	$\alpha = 180^\circ - x$	$\alpha = x - 180^\circ$	$\alpha = 360^\circ - x$
Hodnoty funkcí úhlu x vyjádřené pomocí hodnot úhlu α z I. kvadrantu				

$$tg\ \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$$

$$\sin 2\alpha = 2 \cdot \sin \alpha \cdot \cos \alpha$$

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$$

$$cotg\ \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha}$$

$$\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha$$

$$tg\ \alpha \cdot cotg\ \alpha = 1$$

α	0°	30°	45°	60°	90°	180°	270°	360°
	0	$\frac{\pi}{6}$	$\frac{\pi}{4}$	$\frac{\pi}{3}$	$\frac{\pi}{2}$	π	$\frac{3\pi}{2}$	2π
$\sin \alpha$	0	$\frac{1}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	1	0	-1	0
$\cos \alpha$	1	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{1}{2}$	0	-1	0	1
$\operatorname{tg} \alpha$	0	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	1	$\sqrt{3}$		0		0
$\operatorname{cotg} \alpha$		$\sqrt{3}$	1	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	0		0	

Posloupnosti

Aritmetická posloupnost a_n – n-tý člen posloupnosti
 a_1 – první člen posloupnosti
 $a_2 = a_1 + d$ $a_3 = a_2 + d$ $a_4 = a_3 + d$ $a_5 = a_4 + d$
 d – difference, neboli rozdíl dvou po sobě jdoucích členů aritmetické posloupnosti
 $a_2 - a_1 = d$ $a_{n+1} - a_n = d$

Vzorec pro
n-tý člen

$$a_n = a_1 + (n - 1) \cdot d$$

$$a_2 = a_1 + d \quad a_3 = a_1 + 2d \quad a_4 = a_1 + 3d \quad a_5 = a_1 + 4d$$

Vzorec pro
r-tý člen

$$a_r = a_s + (r - s) \cdot d$$

Součet n členů

$$S_n = a_1 + a_2 + a_3 + a_4 + a_5 + \dots + a_n$$

$$S_n = \frac{n}{2} (a_1 + a_n)$$

Geometrická posloupnost a_n – n-tý člen posloupnosti
 a_1 – první člen posloupnosti
 $a_2 = a_1 \cdot q$ $a_3 = a_2 \cdot q$ $a_4 = a_3 \cdot q$ $a_5 = a_4 \cdot q$
 q – kvocient, neboli podíl dvou po sobě jdoucích členů geometrické posloupnosti
 $a_2 : a_1 = q$ $a_{n+1} : a_n = q$

Vzorec pro
n-tý člen

$$a_n = a_1 \cdot q^{n-1}$$

$$a_2 = a_1 \cdot q \quad a_3 = a_1 \cdot q^2 \quad a_4 = a_1 \cdot q^3 \quad a_5 = a_1 \cdot q^4$$

Vzorec pro
r-tý člen

$$a_r = a_s \cdot q^{r-s}$$

Součet n členů

$$S_n = a_1 + a_2 + a_3 + a_4 + a_5 + \dots + a_n$$

$$S_n = a_1 \cdot \frac{q^n - 1}{q - 1}$$

KOMBINATORIKA, PRAVDĚPODOBNOST

Kombinatorika – počítáme pouze s přirozenými čísly		
Základní kombinatorické pravidlo součinu	Počet všech možností jak zkombinovat uspořádané dvojice, jejichž první člen lze vybrat n_1 způsoby, druhý člen po výběru prvního členu n_2 způsoby.	n
	Celkový počet takových dvojic: $N = n_1 \cdot n_2$	n!
	Obecně platí pro uspořádané k -tice.	0
	$N = n_1 \cdot n_2 \cdot n_3 \cdot n_4 \cdot \dots \cdot n_k$	1
		1
		2
		2
		6
Faktoriál	Faktoriál čísla n je číslo, rovné součinu všech přirozených čísel menších a rovných n . Značení $n!$ vyslovujeme jako „n faktoriál“.	4
	$n! = n \cdot (n - 1) \cdot (n - 2) \cdot (n - 3) \cdot \dots \cdot 2 \cdot 1$	5
		120
Permutace	Záleží na pořadí prvků.	6
	Počet uspořádaných n -tic z n prvků.	7
	$P(n) = n!$	5 040
Variace	Záleží na pořadí prvků.	8
	Variace k -té třídy z n prvků je každá uspořádaná k -tice vytvořená z celkového počtu n prvků, přičemž při výběru záleží na pořadí jednotlivých prvků. Rozlišujeme variace s opakováním a bez opakování.	40 320
Variace bez opakování	Počet k -tic vytvořených z celkového počtu n prvků. $k < n$	
	$V(k, n) = \frac{n!}{(n - k)!}$	
Variace s opakováním	Počet k -tic vytvořených z celkového počtu n prvků. $k > n$ nebo $k < n$	
	$V'(k, n) = n^k$	
Kombinace bez opakování	Kombinace se od variací liší tím, že nezáleží na pořadí vybraných prvků.	
	k -členná kombinace z n prvků je neuspořádaná k -tice sestavená z těchto prvků tak, že každý se v ní vyskytuje nejvýše jednou.	
	$K(k, n) = \frac{n!}{k! (n - k)!}$	
Kombinační číslo	Kombinační číslo je symbol, který označuje počet k -členných kombinací z n prvků.	
	Symbol $\binom{n}{k}$ čteme „n nad k“.	$\binom{n}{k} = K(k, n)$
Vlastnosti kombinačních čísel	$\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}$	$\binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1$
		$\binom{n}{1} = n$
Pascalův trojúhelník	$\binom{0}{0}$	1
	$\binom{1}{0} \binom{1}{1}$	1 1
	$\binom{2}{0} \binom{2}{1} \binom{2}{2}$	1 2 1
	$\binom{3}{0} \binom{3}{1} \binom{3}{2} \binom{3}{3}$	1 3 3 1
	$\binom{4}{0} \binom{4}{1} \binom{4}{2} \binom{4}{3} \binom{4}{4}$	1 4 6 4 1
	$\binom{5}{0} \binom{5}{1} \binom{5}{2} \binom{5}{3} \binom{5}{4} \binom{5}{5}$	1 5 10 10 5 1
Binomická věta Binomický rozvoj	$(a + b)^n = \binom{n}{0} a^n \cdot b^0 + \binom{n}{1} a^{n-1} \cdot b^1 + \binom{n}{2} a^{n-2} \cdot b^2 + \binom{n}{3} a^{n-3} \cdot b^3 + \dots + \binom{n}{n} a^0 \cdot b^n$	
	$\binom{n}{0}, \binom{n}{1}$ – kombinační čísla – binomické koeficienty	

Pravděpodobnost

$P(A)$ Pravděpodobnost náhodného jevu **A** je **číslo**, které je mírou očekávatelnosti výskytu jevu. Náhodným jevem rozumíme opakovatelnou činnost prováděnou za stejných (nebo přibližně stejných) podmínek, jejíž výsledek je nejistý a závisí na náhodě.

$P(A) \in \langle 0; 1 \rangle$ Pravděpodobnost je číslo v intervalu $\langle 0; 1 \rangle$, tzn. **$0 \leq P(A) \leq 1$**
Událost, která nemůže nastat, má pravděpodobnost 0 (jev nemožný), a naopak jistá událost má pravděpodobnost 1 (jev jistý). Někdy se uvádí v %. **$P(A) = 0\%—100\%$**

$$P(A) = \frac{m}{n} \quad \leftarrow m \text{ je počet příznivých výsledků jevu A}$$

$$n \quad \leftarrow n \text{ je počet všech výsledků náhodného pokusu}$$

Opačný jev Pravděpodobnost opačného jevu je doplněk pravděpodobnosti výchozího jevu do jedné, tzn. pokud jev B je opačný k jevu A, pak: **$P(B) = 1 - P(A)$**

Nezávislé jevy Řekneme, že jevy A a B jsou nezávislé, pokud jev A nezávisí na výskytu jevu B a současně pravděpodobnost výskytu jevu B nezávisí na jevu A. Jsou-li jevy A, B nezávislé a mají **nastat oba najednou**, pak pravděpodobnost vypočteme: **$P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$**
Jsou-li jevy A, B nezávislé a má **nastat jeden nebo druhý**, pak pravděpodobnost vypočteme: **$P(A \cup B) = P(A) + P(B)$**

Statistika

Statistický soubor je množina všech objektů statistického pozorování.

Statistická data jsou číselné údaje o hromadných jevech, sledovaných ve velkém počtu případů.

Rozsah souboru **n** – počet všech prvků statistického souborů.

Statistický znak **x** – je to společná vlastnost statistických jednotek.

Hodnota znaku $x_1, x_2, x_3, x_4, \dots$ – jednotlivé údaje (vlastnosti) znaku.

Četnost hodnoty znaku $n_1, n_2, n_3, n_4, \dots$ – počet jednotek, které mají stejnou hodnotu.

Relativní četnost v_i – podíl četnosti hodnoty určitého znaku a rozsahu souboru $v_1 = \frac{n_1}{n}, v_2 = \frac{n_2}{n}, \dots$
Relativní četnost můžeme převést na procenta p_i . **$p_i \% = v_i \cdot 100$**

Tabulka rozdělení četností

x_i	n_i	v_i	$p_i \%$
x_1	n_1	v_1	p_1
x_2	n_2	v_2	p_2
x_3	n_3	v_3	p_3
Celkem	n	1,00	100%

CHARAKTERISTIKY STATISTICKÉHO SOUBORU

ARIMETICKÝ PRŮMĚR

$$\bar{X} = \frac{x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + \dots + x_n}{n}$$

Pokud máme tabulku četností:

$$\bar{X} = \frac{n_1 x_1 + n_2 x_2 + n_3 x_3}{n}$$

MODUS **Mod(x)** – je hodnota znaku, který má největší četnost.

MEDIÁN **Med(x)** – hodnota prostředního znaku, pokud seřadíme všechny údaje statistického souboru vzestupně podle velikosti.
Pokud je **n** lichý – mediánem je hodnota prostřední znaku.
Pokud je **n** sudý – mediánem je aritmetický průměr dvou prostředních hodnot znaku.

ANALYTICKÁ GEOMETRIE

Body, úsečka

Bod v rovině Bod je dvojice čísel, která reprezentuje souřadnice daného bodu v rovině. Zapisujeme do hranatých závorek $A[a_x; a_y]$ a značíme velkým písmenem.

Úsečka Úsečka AB má krajní body A a B. U úsečky můžeme měřit délku, což je vzdálenost mezi jejími krajními body. Pokud mluvíme o délce úsečky AB, zapisujeme: $|AB|$.

Vzdálenost dvou bodů, délka úsečky $A[a_x; a_y], B[b_x; b_y] \quad |AB| = \sqrt{(a_x - b_x)^2 + (a_y - b_y)^2}$

Střed úsečky $S[S_x; S_y] \quad S_x = \frac{a_x + b_x}{2} \quad S_y = \frac{a_y + b_y}{2}$

Vektory

$\vec{v}, \bar{v}$ Vektor je veličina charakterizovaná velikostí, směrem a orientací. Často je reprezentovaná graficky jako šipka (orientovaná úsečka).

Umístění vektoru Zápis $\vec{v} = \overrightarrow{AB} = \overrightarrow{AB}$ nebo $\vec{v} = B - A$ vyjadřuje, že umístěním vektoru je orientovaná úsečka AB. A – počáteční bod. B – koncový bod vektoru.

Souřadnice vektoru $\vec{u}(u_x; u_y) \quad u_x = b_x - a_x \quad u_y = b_y - a_y$

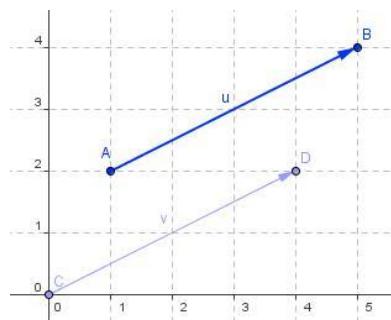
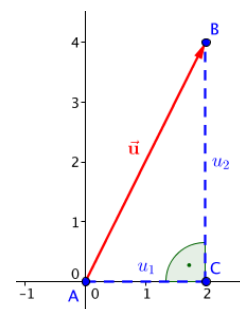
$\vec{u}(u_x; u_y)$ Souřadnice se uvádí do kulatých závorek. Souřadnice vektoru (šipky) udávají souřadnice koncového bodu vektoru, který začíná v počátku souřadnicové soustavy $[0; 0]$.

Opačný vektor $\vec{u}(u_x; u_y)$ opačný $-\vec{u}(-u_x; -u_y)$

Velikost vektoru $|\vec{u}| = \sqrt{u_x^2 + u_y^2}$

Skalární součin vektorů $\vec{u} \cdot \vec{v} = u_x \cdot v_x + u_y \cdot v_y$

Kolmost vektorů Pokud $\vec{u} \cdot \vec{v} = 0$, pak jsou vektory kolmé.

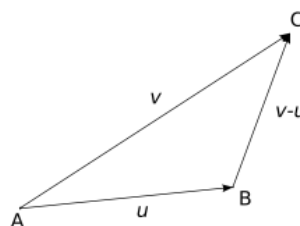
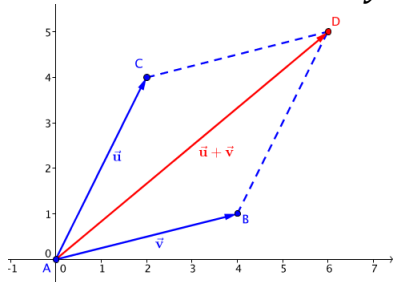
Součet a rozdíl vektorů

$\vec{u}(u_x; u_y); \vec{v}(v_x; v_y)$

$\vec{u} + \vec{v} = (u_x + v_x; u_y + v_y)$

$\vec{u}(u_x; u_y); \vec{v}(v_x; v_y)$

$\vec{u} - \vec{v} = (u_x - v_x; u_y - v_y)$

Násobení vektoru číslem

$\vec{u}(u_x; u_y), k \in \mathbb{R} \quad k \cdot \vec{u} = (k \cdot u_x; k \cdot u_y)$

Rovnoběžné vektory (kolinéární)

Vektory $\vec{u}(u_x; u_y); \vec{v}(v_x; v_y)$ jsou rovnoběžné, pokud existuje číslo k , pro které platí

$\vec{v} = k \cdot \vec{u} \quad \vec{v}(v_x; v_y) = (k \cdot u_x; k \cdot u_y) \quad v_x = k \cdot u_x; v_y = k \cdot u_y$

Úhel dvou vektorů
 $\vec{u}, \vec{v}$

$\cos \alpha = \frac{\vec{u} \cdot \vec{v}}{|\vec{u}| \cdot |\vec{v}|} = \frac{u_x \cdot v_x + u_y \cdot v_y}{\sqrt{u_x^2 + u_y^2} \cdot \sqrt{v_x^2 + v_y^2}}$

Přímka

Parametrické rovnice přímky

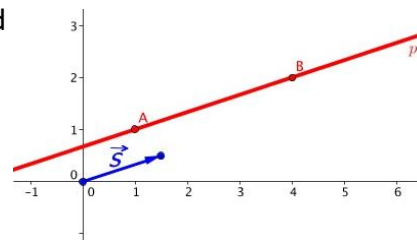
Směr přímky určuje směrový vektor $\vec{s}(s_x; s_y)$. Bod $A[a_x; a_y]$ je bodem přímky a t – parametr.

Pak parametrické rovnice přímky jsou:

$$x = a_x + s_x \cdot t$$

$$y = a_y + s_y \cdot t$$

Přímku zadanou dvěma body AB řešíme obdobně. Z bodů AB určíme směrový vektor $\vec{s} = B - A$

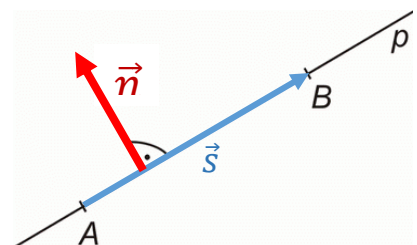

Obecná rovnice přímky

K sestavení obecné rovnice potřebuje znát normálový vektor přímky $\vec{n}(a; b)$, tento vektor je kolmý k přímce. Pokud není zadán, vytvoříme jej ze směrového vektoru, musí být kolmý k $\vec{s}(b; -a)$.

Obecná rovnice: $ax + by + c = 0$

Koeficient c zjistíme po dosazení libovolného bodu $A[x; y]$ přímky do neúplně obecné rovnice za x a y .

Směrnice tvar přímky

Získáme převedením z obecné rovnice $ax + by + c = 0$ do tvaru $y = kx + q$ $k = -\frac{a}{b}$ $q = -\frac{c}{b}$

Odchylka dvou přímek

Musíme znát buď směrové vektory, nebo normálové vektory obou přímek. Určuje pak vzájemnou polohu těchto vektorů. Jako odchylka dvou přímek se uvádí úhel $\langle 0^\circ; 90^\circ \rangle$.

$$\cos \alpha = \frac{|\vec{u} \cdot \vec{v}|}{|\vec{u}| \cdot |\vec{v}|} = \frac{|u_x \cdot v_x + u_y \cdot v_y|}{\sqrt{u_x^2 + u_y^2} \cdot \sqrt{v_x^2 + v_y^2}}$$

Vzdálenost bodu od přímky

Vzdálenost bodu $M[m_x; m_y]$ od přímky $p: ax + by + c = 0$, přímka musí být zadána v obecném tvaru.

$$|Mp| = \frac{|a \cdot m_x + b \cdot m_y + c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$$

Obsah

Číslice, čísla, symboly, množiny	2	FUNKCE	15
ARITMETIKA A ALGEBRA	4	Lineární funkce, nepřímá úměrnost,	
Přirozená, celá, racionální čísla	4	exponenciální funkce	16
Reálná čísla	5	Logaritmická funkce	17
Výrazy, mnohočleny, rovnice	6	Jednotková kružnice, kvadranty	17
Kvadratické rovnice	6	Oblouková míra, funkce sinus, kosinus	18
GEOMETRIE	7	Funkce tangens, kotangens	19
Úhel, trojúhelník,	7	Vzorce a tabulky hodnot gon. funkcí	19
Pravoúhlý trojúhelník,	8	POSLOUPNOSTI	20
Rovnostranný, rovnoramenný trojúhelník	8	KOMBINATORIKA	21
Obecný trojúhelník	9	PRAVDĚPODOBNOST	22
plošné geometrické útvary	9	STATISTIKA	22
Tabulka hodnot goniometrických funkcí	11	ANALYTICKÁ GEOMETRIE	23
TĚLESA	12	Bod, úsečka, vektory, úhel vektorů	23
PROCENTOVÝ POČET, FINANČNÍ MATEMATIKA,		Přímka, obecná rovnice přímky,	
SLOŽENÉ ÚROKOVÁNÍ	14	parametrické rovnice, odchylka dvou přímek,	
		vzdálenost bodu od přímky	24